

Lakivaliokunnan mietintö n:o 8 hallituksen esityksen johdosta laeiksi asianajajista annetun lain ja yleisestä oikeusaputoiminnasta annetun lain 10 §:n muuttamisesta

Eduskunta on 24 päivänä lokakuuta 1991 lähettänyt lakivaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi otsikossa mainitun hallituksen esityksen n:o 152.

Valiokunnassa ovat olleet kuultavina lainsäädäntöjohtaja Kaarina Buure-Hägglund ja vanhempi hallitussihteeri Heikki Liljeroos oikeusministeriöstä, puheenjohtaja, asianajaja Jukka Peltonen Suomen Asianajajaliitosta, puheenjohtaja, yleinen oikeusavustaja Asko Eloranta Yleiset Oikeusavustajat ry:stä sekä kuluttaja-asiamies Erik Mickwitz, hallitusneuvos Rauno Vanhanen ja professori Juha Lappalainen.

Hallituksen esitys

Esityksessä ehdotetaan, että asianajotoiminnan harjoittaminen osakeyhtiönä sallittaisiin Suomen Asianajajaliiton hallituksen antamalla luvalla ilman, että siihen tarvitaan erityistä syytä. Asianajajan ja hänen päämiehensä henkilökohtaisen luottamussuhteen säilyttämiseksi ehdotetaan samalla, että asianajaja olisi henkilökohtaisessa vastuussa ammattitoimistaan myös toimittaessa osakeyhtiönä. Asianajaja-osakeyhtiön osakkeenomistaja vastaisi yhteisvastuullisesti yhtiön kanssa hoitamistaan asianajotehtävistä johtuvista velvoitteista.

Suomen Asianajajaliiton organisaatiota ehdotetaan muutettavaksi liiton jäsenmäärän kasvun takia. Liiton ylintä päätösvaltaa käyttäisi valtuuskunta, johon liiton eri osastot valitsevat edustajansa jäsenmääriensä suhteessa.

Asianajajien ammatillista valvontaa ehdotetaan kehitettäväksi perustamalla Suomen Asianajajaliiton hallituksen rinnalle erillinen kurinpitolautakunta, joka käsittelee ja ratkaisisi asianajajiin kohdistuvat kurinpitoasiat. Lautakuntaan kuuluisi asianajajien lisäksi kaksi jäsentä asianajajakunnan ulkopuolelta.

Asianajajien kurinpitomenettelyn uudistami-

sen takia on myös yleisestä oikeusaputoiminnasta annettua lakia tarkistettava.

Asianajajaosakeyhtiötä koskeva lainmuutos on tarkoitettu tulemaan voimaan heti, kun lait on hyväksytty ja vahvistettu, ja muut muutokset siirtymäajan jälkeen.

Valiokunnan kannanotot

Hallituksen esityksen perusteluista ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella valiokunta pitää esitystä tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Näin ollen valiokunta puoltaa hallituksen esitykseen sisältyvien lakiehdotusten hyväksymistä seuraavin huomautuksin ja muutosehdotuksin.

4 §. Pykälän 2 momentin säännös, jonka mukaan asianajajayhdistyksen hallituksen on lähetettävä asianajajaluettelon ote vuosittain tammikuun kuluessa oikeusministeriölle, on osoittautunut töiden joustavaa järjestelyä rajoittavaksi. Lain tasolla riittää, että säädetään ote lähetettäväksi vuosittain. Valiokunta ehdottaa, että pykälän 2 momentista poistetaan sanat ”tammikuun kuluessa”.

5 §. Pykälän 2 momenttiin sisältyvät säännökset niistä edellytyksistä, joilla asianajotoimintaa saa harjoittaa yhtiössä.

Osakeyhtiössä asianajajan tointa saa harjoittaa vain asianajajayhdistyksen luvalla ja määrämällä ehdoilla, pääsääntöisesti vain asianajajan kanssa. Säännöksestä seuraa, että asianajajayhdistyksen on otettava lupaehtoihin määräys sellaisten tapausten varalta, että osake luovutetaan tai muutoin siirtyy muulle kuin luvassa tarkoitetuille.

Pykälän 2 momentissa on myös säännökset yhtiön ja osakkaiden vastuusta. Vastuukysymykset on järjestetty asiakkaan turvaamiseksi ja säännösten tarkoituksena on, että vaikka asianajotoimintaa harjoitetaan osakeyhtiön muodos-

sa, asianajajan henkilökohtainen vastuu säilyy saman sisältöisenä kuin jos hän toimisi yksin asianajajana.

Vastuusäännöksiä on valiokunnassa tarkasteltu laajalti. Tällöin on voitu todeta, että asianajajan (asiamiehen) henkilökohtaista vastuuta koskevat siviili- ja rikosoikeudelliset säännökset, joita on muun muassa oikeudenkäymiskaaressa, rikoslaissa ja asianajajalaissa, ovat asianmukaisia ja riittäviä. Niinkään lakiehdotukseen sisältyvät säännökset osakeyhtiön vastuusta ja osakkeenomistaja-asianajajan vastuusta sellaisessa asianajotehtävässä, joka on hänen hoidettavanaan, ovat asianmukaisia.

Sen sijaan säännös, jonka mukaan jokainen osakkeenomistaja vastaa yhteisvastuullisesti yhtiön kanssa velvoitteesta, jos ei tiedetä, kuka on tehtävästä vastuussa, on osoittautunut tarkoitustaan vastaamattomaksi (5 §:n 2 mom:n viimeinen virke). Hallituksen tarkoituksena on ollut ehdottaa, että vastuu toisen hoidettavana olevasta asianajotehtävästä voi syntyä vain asianajajana toimivalle osakkeenomistajalle. Tämä perustuu siihen, että valvontavelvollisuus ja siihen liittyvä vastuu töiden järjestämisestä ja asianmukaisesta hoitamisesta asianajotoimistossa voi ja saa kuulua vain vastuullisille asianajajille, jotka itse ovat erityisen valvonnan piirissä.

Saamansa selvityksen perusteella valiokunta ehdottaa 2 momenttiin sanonnallisia tarkistuksia ja sen viimeisen virkkeen muuttamista näin kuuluvaksi: *"Jos asianajotehtävä on muun kuin yhtiössä asianajajana toimivan osakkeenomistajan hoidettavana tai ei tiedetä, kenen hoidettavana tehtävä on, vastaa jokainen asianajajana toimiva osakkeenomistaja yhteisvastuullisesti yhtiön kanssa tällaisesta tehtävästä johtuvasta velvoitteesta, joka on syntynyt hänen ollessaan yhtiössä mainitussa asemassa."*

Valiokunnan ehdottama muutos vaikuttaa kahtaalle seuraavasti:

— Vastuu toisen hoitamasta tehtävästä syntyy vain asianajajana toimivalle osakkeenomistajalle. Käytännössä voi syntyä vain harvoin tilanteita, joissa osakkeenomistajana on joku muu kuin asianajaja. Tämä on mahdollista silloin, kun asianajajayhdistyksen hallitus on poikkeuk-

sellisesti antanut luvan siihen, että asianajaja saa harjoittaa asianajotoimintaa yhtiössä muun kuin asianajajan kanssa, taikka kun osake on muusta syystä joutunut muulle henkilölle esimerkiksi pakkorealisaation tai perinnön kautta.

— Vastuu syntyy kaikkien muiden kuin asianajajana toimivien osakkeenomistajien hoidettavina olevista tehtävistä johtuvista velvoitteista. Tällä selkeytetään asianajotoimiston palveluksessa olevien henkilöiden asemaa. Näiden, olivatpa he lakimiehiä tai muuta henkilökuntaa, vastuu työssään aiheuttamasta vahingosta määrittyy työntekijän korvausvastuuta koskevien yleisten säännösten mukaan.

6 §. Pykälän 2 momentin mukaan kurinpitolausakuntaan kuuluu puheenjohtaja ja kahdeksan muuta jäsentä, joista kahden tulee olla asianajajakuntaan kuulumattomia. Lausakunnan jäsenet valitsee valtuuskunta.

Hallituksen esityksen perusteluissa on todettu, että oikeusministeriötä kuullaan ennen ulkopuolisten jäsenten valintaa. Tätä ei kuitenkaan ole kirjoitettu lakitekstiin, vaan se on menettelytapaohjeena aiottu ottaa asianajajaliiton sääntöihin. Ulkopuolisten jäsenten ottamisella kurinpitolausakuntaan on tarkoitus lisätä järjestelmän julkista luotettavuutta. Tällöin on johdonmukaista säätää myös julkisen vallan osuudesta valintamenettelyssä laissa. Valiokunta ehdottaakin, että pykälän 2 momenttiin lisätään säännös, jonka mukaan ulkopuolisten jäsenten soveltuvuudesta lausakunnan jäseniksi on ennen heidän valintaansa saatava oikeusministeriön lausunto.

Kurinpitolausakunnan toiminta on luonteeltaan asianajajiin kohdistuvaa ammatillista ja eettistä valvontaa, joka ei estä asiakkaan turvautumista yhteiskunnan tarjoamiin muihin oikeus-suojakeinoihin.

Edellä esitetyn perusteella lakivaliokunta kunnioittavasti ehdottaa,

että toinen lakiehdotus hyväksyttäisiin muuttamattomana ja

että ensimmäinen lakiehdotus hyväksyttäisiin näin kuuluvana:

1.

Laki**asianajajista annetun lain muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan asianajajista 12 päivänä joulukuuta 1958 annetun lain (496/58) 2 §:n 1 momentin 7, 8 ja 9 kohta sekä 2 momentti, 4 §:n 2 momentti, 5 §:n 2 momentti, 6 a §, 7 §:n 1, 2 ja 4 momentti sekä 10 §,
 näistä 6 a § sellaisena kuin se on 21 päivänä toukokuuta 1982 annetussa laissa (368/82), sekä
lisätään lakiin uusi 2 a § seuraavasti:

2 ja 2 a §

(Kuten hallituksen esityksessä)

4 §

Asianajajayhdistyksen hallituksen on pidettävä asianajajaluetteloa ja lähetettävä siitä ote vuosittain (*poist.*) oikeusministeriölle. Hallituksen on pidettävä luettelo jokaisen nähtävänä ja jokaisella on oikeus saada luettelosta tai sen osasta jäljennös kohtuullista maksua vastaan.

5 §

Asianajajan tointa ei saa harjoittaa yhtiössä muun kuin asianajajan kanssa, ellei asianajajayhdistyksen hallitus erityisistä syistä anna siihen lupaa. *Osakeyhtiössä asianajajan* tointa saa harjoittaa (*poist.*) vain asianajajayhdistyksen hallituksen antamalla luvalla ja määräämillä ehdoilla. Tällaisen osakeyhtiön yhtiöjärjestystä saa muuttaa vain samanlaisella luvalla. Yhtiön osakkeenomistaja vastaa *hoidettavanaan olevasta* asianajotehtävästä johtuvista velvoitteista yhteisvastuullisesti yhtiön kanssa. *Jos asianajoteh-*

tävä on muun kuin yhtiössä asianajajana toimivan osakkeenomistajan hoidettavana tai ei tiedetä, kenen hoidettavana tehtävä on, vastaa jokainen asianajajana toimiva osakkeenomistaja yhteisvastuullisesti yhtiön kanssa tällaisesta tehtävästä johtuvasta velvoitteesta, joka on syntynyt hänen ollessaan yhtiössä mainitussa asemassa.

6 a §

(1 mom. kuten hallituksen esityksessä)

Kurinpitolautakuntaan kuuluu puheenjohtaja ja kahdeksan muuta jäsentä, jotka valtuuskunta valitsee. Kahden jäsenen tulee olla asianajajakuntaan kuulumattomia, ja heidän soveltuvuudetaan lautakunnan jäseniksi on ennen valintaa saatava oikeusministeriön lausunto.

(3 mom. kuten hallituksen esityksessä)

7 ja 10 §

(Kuten hallituksen esityksessä)

Voimaantulosäännös

(Kuten hallituksen esityksessä)

Helsingissä 17 päivänä joulukuuta 1991

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Lax, varapuheenjohtaja Halonen ja jäsenet Aittoniemi, Haavisto, Komi, V. Laukkanen, Lehtinen, Liik-

kanen, Mölsä, Niinistö, Polvi, Savela, Suhola, Tykkyläinen, Viljanen ja Vuoristo sekä varajäsen Koskinen.

Vastalause

Valiokunnan mietinnön mukaan asianajajan tointa voisi harjoittaa myös osakeyhtiömuotoisena. Mainitunlainen toiminta tulisi kuitenkin hämärtämään yhtäältä päämiehen luottamusta asianajajan persoonaan sekä toisaalta asianajajan tuntemaa vastuuta päämiehensä asian ajamisesta. Osakeyhtiössä kun asianajajan henkilökohtaisen vastuun laiminlyöminen hämärtyy kasvottomaan yhtiömuotoon. On myös huomattava, että taloudellisen vastuun määräytymistä ja rajoja yhtiön osakkaiden kesken on vaikea täsmentää silloin, kun yhtiön useat eri osakkaat ovat ottaneet osaa asian hoitamiseen. Kirjoitettu laki saattaa antaa tällaiseen muodollisesti selkeän vastauksen, mutta käytännön tilanteissa asia on toinen. Tämän vuoksi osakeyhtiömuotoa

asianajotoiminnassa ei saisi hyväksyä lainkaan.

Valiokunnan mietinnön mukaan asianajajia koskevat kurinpitoasiat käsittelee kurinpitolautakunta, jonka jäsenet valitsisi asianajajaliiton valtuuskunta ja jossa vain kaksi yhdeksästä jäsenestä olisi asianajajakuntaan kuulumattomia. Mainittu kokoonpano ei vastaa nykyaikaista oikeuskäsitystä eikä herätä luottamusta asioiden tasapuoliseen käsittelyyn. Kurinpitolautakunnan enemmistön tulisi olla asianajajakuntaan kuulumattomia, oikeusministeriön hyväksymiä jäseniä.

Ehdotankin,

että ensimmäinen lakiehdotus hyväksyttäisiin seuraavan sisältöisenä:

1.

Laki

asianajajista annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan asianajajista 12 päivänä joulukuuta 1958 annetun lain (496/58) 2 §:n 1 momentin 7, 8 ja 9 kohta sekä 2 momentti, 4 §:n 2 momentti, (poist.) 6 a §, 7 §:n 1, 2 ja 4 momentti sekä 10 §, näistä 6 a § sellaisena kuin se on 21 päivänä toukokuuta 1982 annetussa laissa (368/82), sekä lisätään lakiin uusi 2 a § seuraavasti:

2, 2 a ja 4 §
(Kuten valiokunnan mietinnössä)

5 §
(Poist.)

6 a §
(1 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)
Kurinpitolautakuntaan kuuluu puheenjohtaja ja kahdeksan muuta jäsentä, joista puheenjohtajan ja neljän jäsenen tulee olla asianajajakun-

taan kuulumattomia. Lautakunnan jäsenet valitsee valtuuskunta. Asianajajakuntaan kuulumattomien jäsenten tulee olla oikeusministeriön hyväksymiä.

(3 mom. kuten valiokunnan mietinnössä)

7 ja 10 §
(Kuten valiokunnan mietinnössä)

Voimaantulosäännös
(Kuten valiokunnan mietinnössä)

Helsingissä 17 päivänä joulukuuta 1991

Sulo Aittoniemi

Yhdymme vastalauseeseen siltä osin kuin se koskee lakiehdotuksen 6 a §:ää.

Pekka Haavisto
Raimo Vuoristo

Iivo Polvi
Marja-Liisa Tykkyläinen